

Коломиец Е. Г., кандидат філософських наук, соискатель,
Национальный педагогический университет им. М. П. Драгоманова
(Украина, Киев), gileya.org.ua@gmail.com

Влияние масс-медиа на личность как одна из причин развития агрессии личности

Анализируется формирование агрессивных поведенческих реакций под влиянием средств массовой информации. Автор раскрывает типы поведения, которые характерны для кибер-буллинга как вида агрессивного поведения. Значительная роль в статье уделяется формированию критического восприятия информации, развития медиа образования с целью предотвращения медиа насилия и медиа манипуляций. Вследствие теоретического анализа установлено, что наиболее податливые к негативному воздействию низкопробной медиа продукции с низким уровнем нравственных идеалов и ценностей есть дети. Копирование и подражания ими поведения медиа героев способствует повышению уровня тревожности и агрессивности. Поэтому на сегодняшний день является актуальным формирование у личности медиа иммунитета, способности противостоять агрессивной медиа среде.

Показателем демократического общества есть независимые средства массовой информации. Искажение и искажение фактов, под влиянием власти, приводят к повышению уровня агрессии в обществе. Использование средствами массовой информации технологий внушения основывается на вере и страхе, вместо логического мышления.

Ключевые слова: агрессия, насилие, флейминг, кибер-буллинг, кибер-остракизм, киберпреследование, хейслепинг, средства массовой информации, поведенческие реакции, медиа иммунитет, медиа насилие, медиа среда, медиа герои.

* * *

УДК 379.821:061.213]-053.6

Чиренко Н. В.

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник лабораторії громадянського та морального виховання, Інститут проблем виховання НАПН України (Україна, Київ), Chyrenko@gmail.com

Виховання власної гідності: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

Акцентовано увагу на важливості виховання у підростаючого покоління власної гідності як безумовної цінності; визначено особливості та специфіку понять "честь" і "гідність"; розкрито філософський аспект даного феномену; окреслено особливості, пов'язані з розумінням власної гідності різних історико-філософських традицій; проілюстровано, як змінювалися зміст поняття "гідність" протягом століть та ставлення до гідності в ієрархії цінностей особистості та суспільства.

Ключові слова: власна гідність, честь, цінності, виховання, суспільство.

Виховання власної гідності у нинішніх умовах набуває виняткового значення, що зумовлено зміною світоглядно-ціннісних орієнтирів та вимог суспільства до особистості. Такі якості, як самостійність, впевненість у собі, власна гідність стають необхідними для успішного життєздійснення підростаючого покоління. Гідність як безумовна цінність є підґрунтям для утвердження людиною своєї громадянської позиції, відповідального самовизначення, морального вибору у складних життєвих ситуаціях.

Поняття "власна гідність" є предметом вивчення: філософії (як пошук місця людини у світі, сенс буття), психології (як невід'ємний аспект самосвідомості, самоповаги, Я-концепції особистості), педагогіки (як необхідний елемент виховання, без якого неможливо говорити про повноцінну, впевнену, самодостатню, високоморальну особистість). Також окремі аспекти даної проблематики висвітлено у соціології, правознавстві, релігієзнавстві.

Тлумачення змісту людської гідності зазнало впливу різних факторів: позитивних (філософія, релігія, розвиток культури і цивілізації) та негативних (приниження людини, масові вбивства людей,

тоталітарні, расистські та нацистські ідеології, а також збудовані на них політичні системи) [6].

У наукових джерелах досліджуваній феномен нерідко використовується у словосполученні з таким поняттям як "честь" (наприклад, "захист честі та гідності"). Через використання цих дефініцій в одному контексті виникає необхідність у їх визначенні.

Як зазначає І. Бех, проведений аналіз традиційної етики честі в історичному ракурсі свідчить про відсутність підстав для прирівнювання до етики гідності, оскільки це духовне утворення визначається як ставлення особистості до себе. Сукупність конкретних позитивних моральних цінностей (у традиційному їх розумінні), які культивуються етикою честі, можуть входити в змістовне підґрунтя сучасної етики гідності. Тобто, традиційна етика честі у межах суспільно значущих цінностей... становить основу теперішнього розуміння процесу виховання гідності, а відповідно й етики гідності як важливої складової людської культури. Поступово поняття гідності як моральне ставлення особистості до світу людей і світу речей трансформується у ставлення особистості до самої себе, тобто перетворюється у самоствавлення [4, с.12].

Ю. Зайцева вважає, що гідність, на відміну від близьких за значенням понять честі та репутації, є не просто оцінкою відповідності особистості певним якостям, затребуваними суспільством та відповідність вчинків соціальним нормам, а, перш за все, відчуттям власної цінності як людини загалом (людська цінність), як конкретної особистості (особиста гідність), як представника певної соціальної групи чи спільноти (наприклад, професійна гідність), цінність самої цієї спільноти (наприклад, національна гідність). Власна гідність, відображаючи усвідомлення людиною своєї суспільної та моральної значимості (і її оцінки суспільством), супроводжується позитивним емоційно-ціннісним ставленнями до себе [9, с.13].

На думку В. Рибалки, відмінність цих понять полягає у тому, що у понятті "честі" особистості відображається переважно її суспільна цінність (цінність її ролей, статусів, позицій, авторитету, репутації, іміджу тощо), яка має опосередкований соціально-психологічний характер. Водночас гідність особистості є результатом самоусвідомлення і переживання особистістю власної цінності і має, переважно, безпосередній індивідуально-психологічний характер [13, с.60].

Таким чином, поняття честі і гідності є своєрідною єдністю, оскільки тісно переплітаються і навіть частково співпадають, проте мають свою специфіку.

Зазначене вище дозволяє констатувати, що власна гідність є вираженням безумовної цінності людини і визначає її право на повагу з боку інших, яке базується на принципі рівності всіх людей, незалежно від статусу, віросповідання, статі, віку чи інших відмінностей. Визнання за кожною людиною права на власну гідність є основою моральних відносин у суспільстві.

Витоки проблеми, пов'язані з розумінням гідності, мають глибинну історико-філософську традицію, яка ілюструє, як змінювалися зміст поняття "гідність" протягом століть та ставлення до гідності в ієрархії цінностей особистості та суспільства.

Кожна історична епоха пропонувала своє розуміння феномену власної гідності, гідної поведінки, гідної людини. Слід зазначити, що філософія у більшості випадків розглядає гідність через її окремі аспекти та структурні елементи, оскільки дана проблематика не виокремлюється як самостійна, а розчинена у вченнях про загальнофілософські проблеми буття людини і розглядається в контексті різноманітних питань філософії (таких як сенс буття людини, її роль та місце у світі тощо).

Проблема власної гідності була предметом роздумів у вченнях Аристотеля, Демокріта, Сократа, Платона та інших представників давньогрецької філософії. Одним з перших, хто створив символ гідності людини, був Платон, який вважав, що основою гідності має виступати прагнення людини до ідеалу. Інший представник давньогрецької філософії Сократ пов'язував гідність людини із розвитком її самосвідомості і визначав гідність як спроможність людини розумно та гідно розпоряджатися своїм життям, керуючись моральними засадами. Аристотель пов'язував гідність, в першу чергу, з моральним вихованням людини. Власна гідність, на думку філософа, нерозривно пов'язана з "діяльністю душі" людини та виявляється у гідній поведінці: виважених судженнях, правильних, розумних вчинках [1]. Для вчення стоїків (Зенон, Панетій, Сенека), гідність означає "мужність бути, не дивлячись ні на що". Головний моральний закон для кожної людини – зберегти свою сутність, свою гідність за будь-яких умов [14].

Загалом для античної філософії характерні такі критерії гідності, як незалежність, згода з законом, мужність залишатися собою перед обличчям труднощів та ставлення до інших як до цінності [9].

Для епохи Відродження є характерним культивування людини, зростає значення індивіда просто в силу його існування. Категорія гідності розглядається у роботах філософів Піко д. Мірандолли, Руссо, Фіхте, Шиллера. Саме епоха Відродження прокладає шлях до того, що, в порівнянні з попередніми епохами, все більша кількість людей отримує право на повагу людської гідності, незалежно від соціального статусу чи статків.

Духовною основою епохи став гуманізм. Розуміння самостійності з'єднувалося з ідеєю громадянськості як складової гідності людини, посилювало гуманістичні течії в католицизмі, а згодом і в протестантизмі.

Характерною особливістю розуміння ідеї гідності у епоху Нового часу була моральна реабілітація людини, обґрунтування її суверенності як морального суб'єкта і утвердження її права на задоволення своїх потреб. Епоха характеризувалася також зростанням самосвідомості націй, антистановими та революційними проявами. З'явилась нова політична сила – буржуазія, котра активно відстоювала ідеї свободи, рівності, братства, цінність нації та республіки. Посилювалися прагнення створити умови, коли б людина меншою мірою залежала від визнання станової або родової повноцінності. Мірилом цінності людини все більш ставали не стільки місце народження, скільки сама приналежність до людського роду [6].

Характерна самоцінність людини у епоху Ренесансу знаходить своє відображення і в українській філософії.

Українська історико-філософська традиція являє собою багатий та обширний досвід осмислення даного феномену.

Це відображено у працях Григорія Сковороди, Юрія Дрогобича, Павла Русина, Станіслава Оріховського, Івана Вишенського, які проповідували ідеї гуманізму, звеличували силу людини та її розуму [17; 8; 15; 5].

У системі цієї традиції помітне місце посідає вчення про людину Г. С. Сковороди. Як зазначає Г. Панков, пізнати істинну людину й стати істинною людиною – ось головна мета виховання благочестя, відповідно до глибокого переконання українського мислителя. "Піклування про людину" найтісніше пов'язане із піклуванням про її духовність та благочестя. Таке піклування містить у собі як складовий компонент ультимативну вимогу вивільнення людини від несправжніх цінностей, які перешкоджають їй у ствердженні справжньої людської гідності.

Вчення Григорія Сковороди про гідну людину можна охарактеризувати як специфічний різновид персоналістичної антропології, що утверджує цінність особистості в її трансцендуванні. Звернення українського філософа до людей із закликком "стати людиною" вказує на завдання духовного самовдосконалення як духовної трансформації людської особистості, що прославляє її над повсякденним емпіричним світом. У вченні Г. С. Сковороди "стати людиною" – це ультимативна вимога звернути серце до Бога. Названа ультимативність пояснює позицію жорсткого опозиціонування мислителем духовного й тілесного, небесного й земного. Заклик Г. С. Сковороди "стати людиною", "впоратися з самим собою", "змінити самого себе" покликаний мобілізувати людину до практичного втілення християнських цінностей. Таким чином, актуального значення в ученні українського філософа набуває аскетика як напружена духовна праця [11].

Проблематика людської гідності відображена і в класичній німецькій філософії. Значний внесок у розвиток поняття людської гідності цієї епохи вніс Еммануїл Кант. Філософ розумів гідність людини трансцендентально, безвідносно до досвіду. Він перший здійснив спробу розкрити людську гідність через внутрішню свободу людини як таку, що витікає з гуманітарно-родової рівності людей. Саме тому людську гідність можна розглядати, як результат еволюції людини. Ідея людської гідності знайшла відображення й у творах Гегеля, який вважав, що право торкається свободи – самого цінного і самого гідного в людині, і вона сама повинна знати право, оскільки воно для неї обов'язкове. Цінність людини визначається її внутрішньою діяльністю, і з точки зору моралі є, таким чином, свободою, що існує для себе [7].

Датський філософ С. К'єркегор вважав, що гідність людини втілюється у виборі нею самої себе, свого унікального та неповторного "Я". Ця ідея отримала розвиток й у інших філософів (А. Камю, Г. Марселя, Ж. П. Сартра, К. Ясперса та ін.). Зокрема, А. Камю, вважав, що гідність є необхідною умовою для "здійснення" людини у житті.

Російська традиція дослідження категорії гідності пов'язується з іменами В. Соловйова, Н. Бердяєва та ін. Так, В. Соловйов підкреслює апріорне "володіння" гідністю: гідність кожної людини не залежить ні від її природних якостей чи її корисності. Цими якостями може визначатися зовнішнє положення людини у суспільстві, але не її власне значення та людські права [16]. На думку Н. Бердяєва, вся гідність людини базується на почутті вільної відповідальності за свою долю, "усвідомленню винуватості у власній долі" [3].

У радянські часи категорія гідності співвідносилася з моральним розвитком особистості. На думку О. Асмолова, розвиток пострадянського суспільства охарактеризувався переглядом ідеологічної системи та переходом від культури корисності до культури гідності, у якій основною цінністю є особистість людини, незалежно від того, чи можна вимагати від цієї особистості виконання тих чи інших завдань [2].

Таким чином, така різноманітність поглядів на досліджуваний феномен не дає можливості сформулювати однозначне визначення, оскільки у різні історичні епохи по-різному визначалась сутність феномену, роль та місце гідності в житті людини. Разом з тим, простежується певна динаміка у розумінні даного феномену: з розвитком моральної самосвідомості суспільства зростає значимість моральних критеріїв гідності та апріорного ставлення до кожної людини як до безумовної цінності.

Власна гідність є духовною цінністю людства, яка взаємопов'язана з такими цінностями як гуманізм, свобода, справедливість, рівність. Повага до людської гідності є віддзеркаленням базових цінностей соціуму та виступає вектором його розвитку на загальнолюдських гуманістичних засадах.

Список використаних джерел

1. Аристотель. Большая этика / Аристотель. – М., 1983. – С. 324–332. – (Сочинения в 4 т. / Аристотель; т.4).
2. Асмолов А. Г. Непройдённый путь: от культуры полезности к культуре достоинства / А. Г. Асмолов // Культурно-историческая психология и конструирование миров; Акад. пед. и соц. наук, Моск. психол.-соц. ин-т. – М.: Издательство "Институт практической психологии", Воронеж: НПО "МОДЭК", 1996. – Разд.5. – Гл.3. – С. 587–599. – (Психологи Отечества).
3. Бердяев Н. А. Философия свободы. – Москва: Издательство "Правда", 1989.
4. Бех И. Д. Почуття гідності у духовному розвитку особистості / І. Д. Бех // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб.наук.праць. – К., 2008. – Вип. 12. – Ін-т проблем виховання. – 481 с.
5. Вільчинський Ю. М. та ін. Розвиток філософської думки в Україні (XIX–XX ст.) / Ю. М. Вільчинський. – Львів, 1992.
6. Гришук О. Розвиток ідеї людської гідності у концепції Імануїла Канта // Життя і право. Львівський правничий часопис. – 2005. – №5 (17). – С. 21–28.
7. Гришук О. Взаємозв'язок людини і права: філософсько-правовий аспект // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. – Львів, 2007. – Вип. 3. – С. 3–12.
8. Євдокименко В. Філософська думка на Україні / В. Євдокименко. – К., 1972.
9. Зайцева Юлия Евгеньевна. Чувство собственного достоинства как психологический феномен: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01. / Зайцева Юлия Евгеньевна. – Санкт-Петербург, 2003. – 180 с.
10. Матвеев В. О. Проблема самореализации личности в творчестве Григория Сковороды в аспекте синтеза философско-религиозных традиций Востока и Запада / В. О. Матвеев // Г. С. Сковорода та проблеми формування особистості: Матеріали науково-практичної конференції в межах Великого проекту "Григорій Сковорода – 300". – Х., 2007. – С. 133–143.

11. Панков Г. Д. Про людську гідність у вченні Г. С. Сковороди // Культура України. – ХДАК, 2011. – Вип.34. – С. 68–77.
12. Джованни Пико делла Мирандола "Речь о достоинстве человека" // Эстетика Ренессанса. – Москва, 1981. – Т.1.
13. Рибалка В. В. Почуття честі та гідності особистості: культурологічні та аксіологічні аспекти: наук.-метод. посіб. / В. В. Рибалка; НАПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих; Ін-т обдарованої дитини; МОН України, Укр. наук.-метод. центр практ. психології і соц. роботи. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма "Планер", 2010. – 382 с.
14. Сенека Л. А. О счастливой жизни / Л. А. Сенека // Римские стоики: Сенека, Эпиктет, Марк Аврелий. – М.: Республика, 1995.
15. Сковорода Г. Повне зібрання творів: У 2-х т. – К., 1973.
16. Соловьев В. С. Оправдание добра. Нравственная философия / В. С. Соловьев. – Москва: Издательство "Мысль", 1988. – Т.1.
17. Шевченко-Савчинська Л. Тлумачення поняття здоров'я душі Григорієм Сковородою (на матеріалі латиномовних листів до М. Ковалінського) // Збірник праць конференції "XIV-і Сковородинівські читання у Переяславі-Хмельницькому". – ПХДПУ, 2007.
18. Шиллер И. Х. Ф. О грации и достоинстве (1793) // Статьи по эстетике. – Собр. соч. в 8 тт. – М., Л., 1950. – Т.6.

References

1. Aristotel. Bolshaya etika / Aristotel. – M., 1983. – S. 324–332. – (Sochineniya v 4 t. / Aristotel; t.4).
2. Asmolov A. G. Neprojdennyi put: ot kultury poleznosti k kulture dostoinstva / A. G. Asmolov // Kulturno-istoricheskaya psihologiya i konstruirovaniye mirov; Akad. ped. i sots. nauk, Mosk. psihol.-sots. in-t. – M.: Izdatelstvo "Institut prakticheskoy psihologii", Voronezh: NPO "MODEK", 1996. – Razd.5. – Gl.3. – S. 587–599. – (Psihologi Otechestva).
3. Berdyayev N. A. Filosofiya svobodyi. – Moskva: Izdatelstvo "Pravda", 1989.
4. Beh I. D. Pochuttya gidnosti u duhovnomu rozvitku osobistosti / I. D. Beh // Teoretiko-metodichni problemi vihovannya ditey ta uchnivskoyi molodi: zb.nauk.prats. – K., 2008. – Vip.12. – In-t problem vihovannya. – 481 s.
5. Vilchinskiy Yu. M. ta in. Rozvitok filosofskoyi dumki v Ukraini (XIX–XX st.) / Yu. M. Vilchinskiy. – Lviv, 1992.
6. Grischuk O. Rozvitok ideyi lyudskoyi gidnosti u kontseptsiyi Imanuila Kanta // Zhittya i pravo. Lvivskiy pravnichiy chasopis. – 2005. – №5 (17). – S. 21–28.
7. Grischuk O. Vzaemovz'yazok lyudini i prava: filosofsko-pravoviy aspekt // Naukoviy visnik Lvivskogo derzhavnogo universitetu vnutrishnih sprav. Seriya yuridichna. – Lviv, 2007. – Vip.3. – S. 3–12.
8. Evdokimenko V. Filosofska dumka na Ukraini / V. Evdokimenko. – K., 1972.
9. Zaytseva Yuliya Evgenevna. Chuvstvo sobstvennogo dostoinstva kak psihologicheskij fenomen: dis. ... kand. psihol. nauk: 19.00.01. / Zaytseva Yuliya Evgenevna. – Sankt-Peterburg, 2003. – 180 s.
10. Matveev V. O. Problema samorealizatsiyi osobistosti v tvorchosti Grigoriya Skovorodi v aspekti sintezu filosofsko-religijnih traditsiy Shodu i Zahodu / V. O. Matveev // G. S. Skovoroda ta problemi formuvannya osobistosti: Materiali naukovo-praktichnoyi konferentsiyi v mezhah velikogo projektu "Grigoriy Skovoroda – 300". – H., 2007. – S. 133–143.
11. Pankov G.D. Pro lyudsku gidnist u vchenni G. S. Skovorodi // Kultura Ukraini. – HDAK, 2011. – Vip.34. – S. 68–77.
12. Dzhovanni Piko della Mirandola "Rech o dostoinstve cheloveka" // Estetika Renessansa. – Moskva, 1981. – T.1.
13. Ribalka V.V. pochuttya chesti ta gidnosti osobistosti: kulturologichni ta aksiologichni aspekti: nauk.-metod. posib. / V.V. Ribalka; NAPN Ukraini, In-t ped. osviti i osviti doroslih; In-t obdarovanoyi ditini; MON Ukraini, Ukr. nauk.-metod. tsentr prakt. psihologiyi i sots. roboti. – Kiyiv-Vinnitsya: TOV firma "Planer", 2010. – 382 s.
14. Seneka L. A. O schastlivoy zhizni / L. A. Seneka // Rimskie stoiki: Seneka, Epiktet, Mark Avreliy. – M.: Respublika, 1995.
15. Skovoroda G. Povne zibrannya tvoriv: U 2-h t. – K., 1973.
16. Solovev V. S. Opravdanie dobra. Nравstvennaya filosofiya / V. S. Solovev. – Moskva: Izdatelstvo "Myisl", 1988. – T.1.
17. Shevchenko-Savchinska L. Tlumachennya ponyattya zdorovoyi dushi Grigoriem Skovorodoyu (na materialii latinomovnih listiv do M. Kovalinskogo) // Zbirnik prats konferentsiyi "XIV-I

Skovorodinivski chitannya u Pereyaslavi–Hmelnitskomu”. – PHDPU, 2007.

18. Shiller I. H. F. O gratsii i dostoinstve (1793) // Stati po estetike. – Sobr. soch. v 8 tt. – M., L., 1950.– T.6.

Chyrenko N. V., senior researcher of Institute of Problems of Education of the Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (Ukraine, Kiev), Chyrenko@gmail.com

Education of self–dignity: philosophical aspect

In the article are emphasis on the importance of education of the younger generation of self–dignity as absolute values; defined peculiarities and specific concepts of “honor” and “dignity”; reveals the philosophical aspect of the phenomenon; outlines the characteristics associated with understanding esteem various historical and philosophical traditions; illustrate how changing the concept of “dignity” for centuries and attitude to the dignity of a hierarchy of values of the individual and society.

Keywords: dignity, honor, values, education and society.

Чиренко Н. В., кандидат педагогических наук, старший научный сотрудник лаборатории гражданского и морального воспитания, Институт проблем воспитания НАПН Украины (Украина, Киев), Chyrenko@gmail.com

Воспитание чувства собственного достоинства: философский аспект

Акцентировано внимание на важности воспитания у подрастающего поколения собственного достоинства как безусловной ценности; определены особенности и специфика понятий “честь” и “достоинство”; раскрыто философский аспект данного феномена; очерчены особенности, связанные с пониманием собственного достоинства различных историко–философских традиций; проиллюстрировано, как менялось содержание понятия “достоинство” в течение времени и отношение к достоинству в иерархии ценностей личности и общества.

Ключевые слова: собственное достоинство, честь, ценности, воспитание, общество.

* * *

УДК 37.013.73:392.3

Дорошко І. І.

доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри психології, Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди (Україна, Харків), psychotherapy16@gmail.com

ФІЛОСОФІЯ РОДИННОГО ВИХОВАННЯ У СУЧАСНИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ КОНТЕКСТАХ

Сучасні соціокультурні зміни, що відбуваються у світі, є викликом традиційним виховним практикам, які не відповідають новим констеляціям суспільних відносин, передусім контекстам суспільства ризику. Особливо це торкається родинного виховання, яке традиційно розглядалось здебільшого у контекстах життєвого світу. Метою статті є філософсько–освітнє осмислення родинного виховання у сучасних соціокультурних контекстах. Родинне виховання потенційно є як джерелом соціальних і культурних ризиків, так і одним із засобів мінімізації їхніх наслідків. Дослідження специфіки родинного виховання у сучасних соціокультурних контекстах, що створюються внаслідок прискорення глобалізаційних процесів, становлення інфраструктури інформаційного суспільства, на якій ґрунтується гіпотетичне суспільство знань, ситуація світоглядного і політичного плюралізму, має принципове значення для розуміння перспектив сучасної людини, доля якої не в останню чергу визначається родинними цінностями, змістом і настановами родинного виховання.

Ключові слова: глобалізація, мультикультурне суспільство, родина, родинне виховання, родинні цінності.

Сучасні соціокультурні зміни, що відбуваються у світі, є викликом традиційним виховним практикам, які не відповідають новим констеляціям суспільних відносин, передусім контекстам суспільства ризику. Особливо це торкається родинного виховання, яке традиційно розглядалось здебільшого у контекстах життєвого світу. Через стрімке зростання ролі освіти та її суспільних і культурних інституцій у минулому столітті родинне виховання здебільшого розглядалось як своєрідний додаток до суспільно організованих освітніх і виховних практик.

Відрив родинного виховання від суспільних реалій і запитів сьогодення вимагає філософсько–освітнього осмислення, бо цей ресурс оновлення освіти і суспільства використовується ще не повною мірою.

Несприятлива демографічна ситуація, яка склалась в Україні та у більшості країн Європи, також є вагомим приводом для переосмислення виховних можливостей родини у суспільстві ризику.

Філософська концептуалізація родинного виховання займає особливе місце у розбудові проблемного поля філософії освіти в Україні. Якщо у західноєвропейській філософській традиції у цьому полі домінує філософія виховання або ж єдність освіти й виховання (Bildungs– und Erziehungsphilosophie, philosophy of education), то вітчизняні освітні філософи переважно зосереджуються або на аналізі досвіду теоретичної саморефлексії сучасної філософії освіти, або на проблемах розвитку сучасної освіти, що, безперечно, є надзвичайно важливими дослідницькими завданнями. Однак внаслідок цього проблеми виховання відсуваються на задній план.

Родинне виховання та його трансформації не можна розглядати у відриві від змін, що відбуваються у сучасній родині та суспільстві. Еволюція родини, зміни її рольової реальності у сучасних соціокультурних контекстах розкриваються у працях У. Бека [3], Е. Гіденса [6], А. Гоннета [13] та ін. Зміна ролей в родині, гендерний аспект родинного виховання висвітлюється у працях Г. Арендт [2], Ю. Кристєвої [8] та ін.

Принципове значення для цього дослідження мали роботи, присвячені теоретико–методологічним засадам сучасної філософії освіти і виховання. Тут слід назвати праці В. Андрущенко [1], М. Култаєвої [9], Н. Радіонової [11] та ін.

Метою статті є філософсько–освітнє осмислення родинного виховання у сучасних соціокультурних контекстах. Стан розробки проблем родинного виховання свідчить про необхідність комплексного підходу у розробці його сучасних стратегічних версій, що в свою чергу вимагає філософсько–освітньої концептуалізації його досвіду та перспектив удосконалення.

Історична реконструкція теоретичного і практичного досвіду родинного виховання дає підстави стверджувати, що воно може мати як конструктивний, так і деструктивний потенціал (Г. Гудйонс) [12], реалізація якого залежить від соціально–історичних обставин. Останні задають стиль і спосіб родинного життя, рамкові умови існування родини та визначення статусу дитини. Лише у добу пізнього Модерну визнаються і законодавчо закріплюються права дитини, а також обґрунтовується перспектива соціально відповідального виховання.

Незважаючи на історичні трансформації родини (плем'я, рід, велика родина, мала родина, неповна родина, симулякри родини) вона є місцем, де відбувається первинна соціалізація. Застосовуючи методологію системно–теоретичного аналізу (А. Тремль) [16], родину можна визначити як біологічну, психічну та соціальну систему, які конституюють відповідні педагогічні реальності, що виконують різні функції і накладаються одна на одну. Родина як біологічна система виконує функцію підтримання